

ДІЛОВА ГРА ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА

***Анотація.** У статті окреслюється роль інноваційних технологій в освітньому просторі, розглядаються можливості використання і вплив ділових ігор на педагогічну діяльність майбутнього викладача.*

***Аннотация.** В статье освещена роль инновационных технологий в образовательном пространстве, рассматриваются возможности использования и влияния деловых игр на педагогическую деятельность будущего педагога.*

***Annotation.** In the article the role of innovative technologies is lighted up in educational space, possibilities of the use and influence of business games are examined on pedagogical activity of future teacher.*

У сучасних умовах розбудови України, коли економіка розвивається на ринкових засадах, з'являється ринок праці і зростає сектор освітніх послуг, який вимагає якісних змін у концептуальній базі професійної підготовки майбутніх викладачів. Вища освіта України, орієнтуючись на європейські стандарти і принципи Болонського процесу, потребує інноваційних технологій. Актуальною постає проблема розроблення ефективних педагогічних технологій і впровадження їх у навчальний процес.

Суть проблеми полягає в підготовці студентів до активної творчої діяльності на професійній ниві. Важливо, щоб уже під час навчання у вищій школі у студентів формувалися необхідні професійно–педагогічні знання, уміння та навички. Досвід підтверджує: цю проблему можна вирішити, власне, не за рахунок збільшення аудиторного навчання, а насамперед шляхом удосконалення організаційних форм навчальної роботи, використання й удосконалення в навчальному процесі активних методів навчання як головної складової інноваційних технологій.

Найбільш поширеними у вищій школі є пояснювально–інформаційні методи навчання, які полягають в організації засвоєння студентами готової інформації за допомогою різних засобів. В основу організації цих методів навчання покладений принцип передачі викладачем готових висновків науки. При застосуванні таких методів не виключається можливість пошукової діяльності студентів, однак передача готових висновків домінує. Студенти в основному заучують інформацію, тренуючи при цьому лише пам'ять. Але завчити – ще не означає знати. Уміння не можливо набути без активної практичної діяльності (розгляду конкретних ситуацій, рольових і ділових ігор тощо). Постає питання, як якомога швидше пристосувати студентів до особливостей обраної професії, виявити ті позитивні якості, які сприяють формуванню професійної творчої особистості. Активізація пізнавальної творчої діяльності студентів стимулює використання в навчальному процесі ділових ігор.

Проблемі застосування інноваційних освітніх технологій присвячені дослідження В.Беспалька, І.Беха, І.Зязюна, О.Падалки, О.Пехоти та ін. Питання розробки, впровадження і використання ділових ігор у професійній підготовці фахівця розкрито у працях А.Вербицького, В. Коваленко, І. Носаченко, П.Олійника. Вагомий досвід використання ділових ігор у підвищенні кваліфікації управлінських кадрів знайшов відображення у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників (М.Бірштейн, В.Галушко, Ю.Геронімус, Р.Грап, К.Грей, М.Крюков та ін.). важливість ролі ділової гри (ДГ) як інноваційного методу педагогічної діяльності майбутнього викладача. Водночас питання ролі ділової гри як інноваційного методу педагогічної діяльності майбутнього викладача чекають на свого дослідника.

Метою статті є аналіз інноваційних технологій в освітньому просторі, ділової гри як інноваційного методу педагогічної діяльності майбутнього викладача, розгляд питання такої організації навчально-виховного процесу у вищій школі, яка пропонує можливість забезпечити послідовність, варіативність та індивідуалізацію процесу навчання.

Якщо вести мову про формування у вищій школі не просто кваліфікованого спеціаліста, а творчої особистості, необхідно надати кожному студентові можливість для самореалізації, саморозвитку і самовиховання. Цю можливість наші вихованці можуть отримати за умови використання в навчальному процесі нетрадиційних методів навчання, які в освітянських колах отримали назву активних методів.

Активне навчання формує в майбутніх педагогів здатність самостійно набувати знання, формувати творчу активність, розкривати професійно-пізнавальні потреби та інтереси, виробляти здатність вирішувати поставлені задачі, виховувати вміння працювати в колективі. До таких активних форм навчання відноситься гра.

Ігрова діяльність людини представляє собою складне і багатопланове утворення, яке має велике значення для життя і розвитку особистості. Для людини гра є природною формою активності, що не тільки народжує гру, а й здатна свідомо і вільно виконувати вибір між грою та іншими видами діяльності. Саме у грі в розгорнутому вигляді вільно можуть бути реалізовані деякі психологічні особливості особистості [3, 157].

Гра – це унікальний механізм акумуляції і передачі людиною набутого досвіду. У грі актуалізується, знаходить своє поведінкове виявлення активна позиція її учасників.

Гра як метод побудови навчального процесу з метою освоєння соціальної реальності містить наступні компоненти: ігрові ролі і їх прийняття, побудова за визначеними правилами ігрової дії, моделювання ігрового процесу і супутнього йому емоційного напруження (технологія гри). Головним компонентом гри виступає роль і її сприйняття. Прийняття ролі здійснюється на когнітивному, емоційному і поведінковому рівнях. Вони реалізуються через присвоєння зовнішніх рис і норм поведінки, а також задач, притаманних ролі, її виконання.

Через гру людина накопичує найкращий свій досвід, бо грати – це те ж саме, що й експериментувати. Будь-яка гра – це новий досвід, котрий, у свою чергу, стає джерелом нових знань, нових бажань, нових дій і нових ідей. Гра примушує людину напружувати свої сили у спорті, науковому пошуку, мистецтві.

У вищих навчальних закладах України імітаційним (діловим) іграм стали приділяти належну увагу ще із середини 60-х років минулого століття. Сьогодні гра як один із найдавніших педагогічних засобів переживає нині період своєрідного розвитку: з успіхом застосовується як у шкільному, так і вузівському навчанні. Зростання інтересу до гри зумовлюється, з одного боку, розвитком педагогічної практики, а з другого – соціальними та економічними проблемами формування всебічно розвиненої, активної особистості [2, 154].

На сьогодні існують численні визначення, класифікації ділових ігор, що відображають їх особливості. Ми приймаємо у своєму дослідженні одне із визначень, за яким ділова гра є засобом розвитку творчого професійного мислення, у процесі якої людина набуває здібностей аналізувати специфічні ситуації та вирішувати нові для себе професійні завдання. Ділові ігри імітують цілком конкретні умови діяльності та відношення спеціалістів [1, 15]. Найбільш поширеною є класифікація ігор за метою: випробувальна, за допомогою якої проводять перевірку ідей; ігри, які дають змогу розв'язати конкретні завдання; навчальні.

Запровадження ділових ігор у навчальному процесі вирішує такі завдання: розвиває практичне мислення студентів, вміння аналізувати ситуацію, приймати конструктивні рішення; змістом ділових ігор є імітація умов певних ситуацій, її динаміки, а також діяльність і взаємостосунки зайнятих в цьому особистостей; виконуючи вимоги гри, її учасники приймають професійні норми спілкування.

Ділова гра сьогодні – це імітація професійної діяльності. Характерні ознаки ділових ігор наступні: наявність проблеми, мети, завдань; скорочення масштабу часу; розподіл та розігрування ролей; наявність ситуацій, що послідовно розв'язуються, кількох ситуацій,

кількох етапів гри; формування самостійних рішень студентів; наявність системи стимулювання; врахування можливих перешкод; об'єктивність оцінки результатів гри; підбиття підсумків.

Виходячи із загальної типології ділових ігор, систематизуємо їх за низкою ознак: цільове призначення, широта тематичних меж, ступінь свободи рішень, рівень невизначеності рішень, характер комунікації серед учасників, ступінь відкритості гри, інструментарій гри і форма її проведення та ін. Розвиток пізнавальних здібностей студентів стимулює творчі процеси їх діяльності, знімає стомлення, створює сприятливу атмосферу навчальної діяльності, підвищує інтерес до процесу навчання [5, 61].

Ділові ігри охоплюють розв'язання практичних завдань та мають таку класифікацію: науково–дослідні ділові ігри використовують у наукових дослідженнях, в економіці та управлінні виробництвом, як ефективний метод експериментування; атестаційні ділові ігри використовують для атестації кадрів, для виявлення їх компетенції; навчально-педагогічні ігри – це групові ігри, вправи з розробки оптимальних рішень, використання навчальних методів та прийомів в умовах, які створюються реальними обставинами на заняттях. Мета навчально–педагогічних ігор – сформувати у майбутніх педагогів уміння поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю.

Ігрові дії визначаються цільовим аспектом гри. Вони можуть задаватись по-різному: сценарієм, ведучим гри, нормативними документами або ж формуються самими гравцями відповідно до їх власного бачення ситуації і поставленими перед ними цілями.

Моделювання у грі – це створення макетів, які замінюють об'єкти реальної ситуації. Модель гри реалізується, приводиться в дію за допомогою її правил. Правила відбивають співвідношення всіх компонентів гри. Вони можуть бути перенесені у гру із соціального контексту, в якому розгортається ігровий процес, взяті із реального життя або ж придумані. Усі ці характеристики також можна застосовувати і до ділових ігор [4].

Організація та проведення ділової гри – дуже тривалий і трудомісткий процес. Він полягає у створенні ігрової імітаційної моделі, визначенні мети, предмета гри та етапів її проведення, створенні сценарію, графічної моделі взаємодії учасників, визначенні правил гри та системи оцінювання учасників. Організатори гри можуть витратити багато часу на втілення її у навчальний процес, але варто байдуже поставитись до основних її виконавців, не врахувати їх індивідуальні особливості, погляди на свою майбутню професійну діяльність, взаємостосунки студентів у групі і гра перестає бути грою.

Ділові ігри в умовах швидкого зростання обсягу інформації, необхідності більш якісної обробки та засвоєння є найефективнішим засобом досягнення міцних, глибоких знань, навичок та вмінь. Вони не тільки озброюють студентів результатами наукового пізнання, а й формують самостійність, розвивають та вдосконалюють здібності до творчої діяльності.

Організація та проведення ділових ігор вимагає попередньої підготовки. Важливу роль у проведенні ігор відіграють попередні опитування студентів, їх здібності, погляди на майбутню професійну діяльність. Серед якостей, які розвиваються у процесі ділових ігор, – дисциплінованість, працелюбність, ініціативність, активність, урівноваженість, самостійність, спостережливість, оперативність тощо. При дослідженні якостей можна застосовувати методи опитування, анкетування, аналізу і самоаналізу, експертної оцінки. Ще одним дієвим методом вважають метод тестів, за допомогою якого, застосовуючи засіб однакових завдань, з'ясовують, якою мірою досліджуваному притаманні ті або ті властивості. Методом тестів, використовуючи порівняно прості процедури, досліджують як окремих осіб, так і цілі групи (див., наприклад, тест “Чи організована ви людина?” [4, 127].

Успіх уроків–ігор залежить від правильного вибору потрібної форми гри з відповідної тематики, що вивчається, правильного відбору завдань, від чіткого добору завдань, розподілу обов'язків між учнями з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей.

Отже, ділова гра інтенсифікує навчання, активізує, спонукає майбутнього викладача оволодівати інноваційними технологіями.

Література

1. Бельчиков Я.М., Бирштейн М.М. Деловые игры. – Рига: Авотс, 1989.-234с.
2. Коломієць В.С. Ігри в структурі професійної підготовки: Зб. наук. праць / За ред. А.Й.Капської. – К., 1999. – С.153–160.
3. Носаченко І.М. Диференційований підхід до навчання учнів за допомогою ігрових методів: Наук.–метод. зб. /Відповід. ред. Ничкало Н.Г. – К.: НДІ педагогіки, 1992. – 174 с.
4. Пугачев В.П. Тесты, деловые игры, тренинги в управлении персоналом: Учебник для студентов вузов. – М.: Аспект Пресс, 2002. – 285 с.
5. Щукина И.П. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. – М.: Педагогика, 1988. – 178 с.

УДК 371

Заболотна О.А.

КОНЦЕПТ “ЧАС” У ПОРІВНЯЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** Стаття присвячена висвітленню проблем альтернативної освіти через призму концепту “час”. Трансформації досліджуються на прикладі функціонування авторських шкіл. Показана генеза та особливості їх становлення, а також їх основні характеристики. Робиться висновок про можливість переходу від традиційних до альтернативних освітніх закладів і навпаки.*

***Аннотация.** Статья посвящена проблемам альтернативного образования через призму концепта “время”. Трансформации исследуются на примере функционирования авторских школ. Показан генезис и особенности их становления, а также их основные характеристики. Делается вывод о возможности перехода от традиционных к альтернативным образовательным заведениям и наоборот.*

***Annotation.** The article is devoted to the alternative education from the temporal perspective. Transformations are shown on the example of author’s schools functioning. Their development as well as main characteristics is shown. The author draws a conclusion of the possible change of the classifying category from traditional to alternative and vice versa.*

Протягом останніх тридцяти років функціонує багато систем альтернативної освіти. Ці експерименти уже давно вийшли за межі державної системи освіти і варіюються від шкіл на зразок Нейлівської “Саммерхілл” до сучасних закладів альтернативної освіти. Проте не так багато досліджень присвячені тому, як ці школи функціонують і як практика їхньої діяльності може бути оцінена. Метою нашої статті є висвітлення авторського бачення альтернативної освіти в цілому і авторських шкіл, зокрема, у дихотомії простору-часу.

Сьогодні запроваджується безліч реформ, основою яких є антиавторитарна ідея в Америці і Європі, що має на меті звільнення дитини від занадто суворих суспільних рамок і обмежень. Сучасні реформатори переймаються в основному альтернативними можливостями для проблемних соціальних груп, які страждають від освітньої та соціальної нерівності.

Корисно порівняти деякі результати альтернативного навчання. Спільними рисами є те, що заклади, які його пропонують, перш за все, мають на меті звільнення дитини з пут формалізму шляхом забезпечення майже повної свободи через деінституціоналізацію навчального процесу [2].

Альтернативна, або, як її ще називають, нетрадиційна, освіта, освітня альтернатива, поєднує низку підходів до навчання, які вважаються нетрадиційними, не визнаними загальною. Освітня альтернатива часто корениться у різних філософських підходах, які радикально відрізняються від тих, на яких ґрунтується загальна традиційна освіта. Деякі заклади мають міцне наукове і філософське підґрунтя, інші є неформальними спілками